

Nr 80

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Brotorp för alkoholmissbrukare jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under kapitalbudgeten, socialdepartementet, punkten 3 framlagt preliminärt förslag i ämnet, har Kungl. Maj:t i propositionen nr 86, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 mars 1960, föreslagit riksdagen att å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond till Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Brotorp för alkoholmissbrukare för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 700 000 kronor.

I propositionen lämnas en redogörelse angående den nuvarande statliga anstaltsorganisationen för vård och behandling av kvinnliga alkoholmissbrukare, tidigare förslag m. m. beträffande anordningar för sluten vård av kvinnliga alkoholmissbrukare samt av byggnadsstyrelsen utarbetat förslag till utbyggnad av vårdanstalten å Brotorp.

Beträffande det närmare innehållet i nämnda redogörelse får utskottet hänvisa till propositionen (s. 2—8).

I det följande lämnas en redogörelse för vad departementschefen anfört vid anmälan av det föreliggande förslaget.

Departementschefen erinrar inledningsvis, om att det för vård och behandling av kvinnliga alkoholmissbrukare f. n. finns tre allmänna vårdanstalter inom nykterhetsvårdens anstaltsorganisation. För de mera lättskötta alkoholmissbrukarna finns en erkänd vårdanstalt, Hagbyhemmet. De mera svårskötta hänvisas till statens vårdanstalt å Brotorp. För sluten vård har anstaltsorganisationen inga andra resurser än de platser, som disponeras för ändamålet vid fångvårdsanstalten i Växjö. Varken Hagbyhemmet eller Brotorpsanstalten har någon möjlighet att differentiera patienterna, exempelvis efter deras fysiska eller psykiska tillstånd, på olika avdelningar. Vid Växjöanstalten vårdas alkoholmissbrukarna tillsammans med bl. a. för brott dömda kvinnor, tvångsarbetare samt häktade sinnesundersökningsfall.

Anstaltsorganisationen för vård av kvinnliga alkoholmissbrukare ingår i det frågekomplex, som utredes av nykterhetsvårdsutredningen. Vårdanstalten å Brotorp inrättades på grund av att den förhyrda fastighet, som tidigare använts som statlig vårdanstalt för kvinnor, inte längre kunde disponeras. Inrättandet av Brotorpsanstalten innebar emellertid inte en slutlig lösning av anstaltsfrågan för nämnda klientel bl. a. därför att en avveckling av fångvårdsanstalten i Växjö såsom vårdanstalt för alkoholmissbrukare inte möjliggjordes. Nykterhetsvårdsutredningen har anmält, att den har för avsikt att lägga fram förslag om en ny vårdanstalt med 40 vårdplatser för kvinnliga alkoholmissbrukare, vilken anstalt skall ersätta såväl Växjö- som Brotorpsanstalten och förläggas i anslutning till det beslutade mentalsjukhuset i Mellringe invid Örebro.

Riksdagen har fattat beslut om en överflyttning av fångvårdsanstalten i Växjö till Hinseberg vid Frövi. Överflyttningen beräknas vara slutförd under budgetåret 1960/61, varefter den nuvarande kvinnoavdelningen vid Växjöanstalten skall användas för manligt fångvårdsklientel. Enligt tidigare planer skulle därvid den nuvarande mansavdelningen övergångsvis användas som kvinnoavdelning för alkoholmissbrukare, tvångsarbetare och vissa häktade.

Frågan om en snar ersättning av vårdplatserna för alkoholmissbrukare vid Växjöanstalten har nu aktualiserats av socialstyrelsen och nykterhetsvårdsutredningen. Socialstyrelsen, som erinrat om det otillfredsställande i att kvinnliga alkoholmissbrukare vårdas på en fångvårdsanstalt, har uttalat, att den nuvarande mansavdelningen på grund av sitt otidsenliga och bristfälliga skick är föga lämpad för det avsedda ändamålet. Nykterhetsvårdsutredningen har framhållit, att förutsättningarna för en ändamålsenlig vård å denna anstalt — särskilt efter den omdisposition av lokalerna som blir nödvändig på grund av förändringen i fångvårdsanstaltens verksamhet — måste anses så ogynnsamma, att anstalten, i avvaktan på en mera permanent lösning av frågan, övergångsvis bör ersättas genom att en avdelning för kvinnliga tvångsarbetare och alkoholmissbrukare anordnas vid Hinseberg. Såväl fångvårdsstyrelsen som fångvårdens byggnadskommitté har emellertid ställt sig avvisande till utredningens förslag.

Departementschefen anser det i hög grad angeläget, att tillfredställande vårdresurser för alla kategorier av kvinnliga alkoholmissbrukare snarast kommer till stånd inom nykterhetsvårdens anstaltsorganisation. Ytterligare kortsiktiga provisorier bör undvikas. Departementschefen har därför ansett det böra undersökas, om det inte låter sig göra att redan fr. o. m. ingången av budgetåret 1961/62, vid vilken tidpunkt Växjöanstalten enligt planerna skall omdisponeras för manligt fångklientel, inom nämnda anstaltsorganisation skapa sådana resurser, att kvinnliga alkoholmissbrukare, som är i behov därav, kan beredas vård utan att fångvårdsanstalt behöver tas i anspråk.

En av byggnadsstyrelsen i samråd med anstaltsstyrelsen och nykterhetsvårdsutredningen verkställd utredning visar, att det är möjligt att vid vårdanstalten å Brotorp anordna det antal vårdplatser och de resurser i övrigt, som fordras för att tillgodose angivna önskemål. Det framlagda förslaget har två väsentliga fördelar. En ersättning för vårdplatserna vid Växjöanstalten erhålles inom en relativt kort tid och Brotorpsanstalten får större differentieringsmöjligheter och bättre vårdresurser än den har f. n.

Brotorpsanstalten saknar nu möjligheter till isolering eller sluten vård av patienter och resurserna för medicinsk behandling är begränsade. Med en utbyggnad av vårdanstalten på det sätt byggnadsstyrelsen föreslagit torde erhållas en vårdanstalt med relativt goda resurser för vård och behandling samt med godtagbara differentieringsmöjligheter. Anordnandet av en helt ny vårdanstalt för kvinnliga alkoholmissbrukare kan därmed inte längre anses aktuellt.

Enligt förslaget skall Brotorpsanstaltens platsantal ökas från nuvarande 18 till 31, fördelade på en avdelning med 16 platser i den nuvarande huvudbyggnaden samt en intagnings- och sjukavdelning med 6 platser och en avdelning med 9 platser i enkelrum i en nyuppförd annexbyggnad. Sistnämnda båda avdelningar skall allt efter behovet kunna ges en mer eller mindre sluten karaktär. I annexbyggnaden skall också inrymmas två isoleringsrum.

Vid Växjöanstalten disponeras f. n. 10 vårdplatser för kvinnliga alkoholmissbrukare. Under år 1959 har beläggningen vid månadsskiftena varierat mellan 7 och 2. Vid Brotorpsanstalten och vårdanstalten Hagbyhemmet har platsantalet åtminstone tidvis varit otillräckligt, varför överbeläggning måst tillgripas. Det finns också anledning räkna med att platsbehovet, när bättre vårdmöjligheter föreligger, kommer att visa sig vara något större än den nuvarande beläggningen anger. Departementschefen anser sig därför böra godta den föreslagna ökningen av platsantalet.

Även i övrigt finner sig departementschefen kunna i stort sett tillstyrka det av byggnadsstyrelsen framlagda förslaget. Detta bör dock ytterligare bearbetas i syfte att om möjligt nedbringa kostnaderna, varjämte frågan om uppförande av de tre föreslagna familjebostadshusen bör anstå tills vidare.

Kvinnliga tvångsarbetare torde i avbidan på att lösdriverilagstiftningen omprövas alltjämt få tas om hand inom fångvårdsorganisationen.

Kostnaderna för den förordade utbyggnaden av vårdanstalten å Brotorp beräknas i propositionen till 1 120 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1959. Härav bör 700 000 kronor anvisas för nästa budgetår. Härtill kommer kostnader för inventarier samt för den personalökning m. m., som föranledes av ökningen av platsantalet. Dessa anslagsfrågor bör lämpligen underställas nästa års riksdag.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström* (I: 585) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjövall m. fl.* (II: 733), har hemställts, att riksdagen måtte uttala att den statliga anstaltsvården för kvinnliga alkoholister icke kan anses definitivt löst genom utbyggnaden av Brotorp, att de kvinnliga alkoholisterna i princip bör erbjudas alkoholistvård med medicinska resurser och att nytt förslag beträffande permanent kvinnlig alkoholistanstalt snarast förelägges riksdagen.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden hänvisas till motionen II: 733.

Utskottet. Kvinnliga alkoholmissbrukare, som är i behov av sluten anstaltsvård, omhändertages sedan åtskilliga år tillbaka vid en vårdanstalt, anordnad inom fångvårdsanstalten i Växjö. Såsom framgår av propositionen vårdas alkoholmissbrukarna där tillsammans med bl. a. för brott dömda kvinnor, tvångsarbeterskor och häktade kvinnor, som undergår sinnesundersökning. På grund av denna klientelblandning och då lokalerna är föga tjänliga för ändamålet måste Växjöanstalten enligt utskottets mening anses utgöra en i längden ej godtagbar lösning av vårdfrågan för de kvinnliga alkoholmissbrukare, som behöver sluten vård. Den förestående omdispositionen av fångvårdslokalerna i Växjö synes ägnad att ytterligare försämra anstaltens förutsättningar att fylla ifrågavarande syfte. Mot bakgrunden av det anförda hälsar utskottet med tillfredsställelse departementschefens uttalande att vårdresurser för ifrågavarande alkoholmissbrukare bör skapas inom nykterhetsvårdens egen anstaltsorganisation.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att vårdanstalten å Brotorp skall utbyggas så att den kan mottaga alla de kvinnliga alkoholmissbrukare, som bedömes vara i behov av vård å statlig anstalt. I propositionen anföres att anordnandet av en helt ny vårdanstalt för kvinnliga alkoholmissbrukare med utbyggnaden av Brotorpsanstalten inte längre kan anses aktuellt. I motionerna I: 585 och II: 733 framhålls häremot att den föreslagna utbyggnaden med största sannolikhet snart torde visa sig otillräcklig vad angår platsantalet. Motionärerna har vidare yppat farhågor för att Brotorpsanstalten ej kommer att kunna erbjuda mentalvårdsresurser jämförbara med dem som de manliga alkoholmissbrukarna kan komma i åtnjutande av vid vårdanstalten å Gudhem.

Uppgifter som utskottet inhämtat angående det nuvarande behovet av vårdplatser för kvinnliga alkoholmissbrukare ger vid handen, att Brotorpsanstalten efter den föreslagna utbyggnaden torde räckta till för att omhänderta dem som, såvitt nu kan bedömas, kan behöva beredas vård vid statlig anstalt. Utskottet har vidare erfarit, att en ytterligare utbyggnad av Brotorpsanstalten, om behov därav framdeles skulle uppkomma, i princip är möjlig. Då någon säker prognos angående omfattningen av det framtida

behovet av anstaltsvård för kvinnliga alkoholmissbrukare ej torde kunna ställas, synes riksdagen sakna anledning att nu göra något närmare uttalande härom. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer utvecklingen av platsbehovet och för riksdagen framlägger de förslag, som må komma att påkallas härav.

I likhet med motionärerna anser utskottet det angeläget att behovet av medicinsk behandling ej blir eftersatt för de kvinnliga alkoholmissbrukarnas del. Utskottet håller emellertid före, att den relativa närheten till det beslutade mentalsjukhuset i Mellringe — avståndet därifrån till Brotorp är drygt 25 km — synes göra det möjligt för Brotorpsanstalten att i erforderlig omfattning betjäna sig av de medicinska behandlingsresurserna därstädes. Frågan om den medicinska vården vid Brotorp torde härigenom kunna få en tillfredsställande lösning. Då Kungl. Maj:ts förslag sålunda ej innebär något åsidosättande av principen om medicinsk behandling av de kvinnliga alkoholmissbrukarna finns det enligt utskottets mening ej heller i detta hänseende tillräckliga skäl för riksdagen att göra något särskilt uttalande.

Ehuru Brotorpsanstalten måhända inte i alla avseenden framstår som en idealisk lösning av de kvinnliga alkoholmissbrukarnas vårdfråga, torde anstalten likväl efter den nu föreslagna utbyggnaden komma att i allt väsentligt motsvara de anspråk, som rimligen kan ställas på en anstalt av ifrågavarande slag. Utskottet anser sig därför böra tillstyrka en utbyggnad enligt föreliggande förslag.

Enligt utskottets mening får anordnandet av en helt ny vårdanstalt för de kvinnliga alkoholmissbrukarna med utbyggnaden av Brotorpsanstalten anses ha förlorat sin omedelbara aktualitet. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet om att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om att nytt förslag i ämnet förelägges riksdagen. I enlighet med vad utskottet ovan anfört torde emellertid få förutsättas att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på utvecklingen av vårdsituationen och vid behov framlägger förslag till ytterligare utbyggnad och förbättring av vårdresurserna.

De i propositionen redovisade kostnadsberäkningarna har utskottet funnit sig kunna godtaga.

Vad departementschefen i övrigt anfört och föreslagit har ej givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

- I. att riksdagen må till *Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Brotorp för alkoholmissbrukare* för budgetåret 1960/61 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 700 000 kronor;

II. att motionerna I: 585 och II: 733 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 20 april 1960

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Boman, Einar Persson, Birger Andersson, Axel Johannes Andersson, Thun, Bergman, Holmqvist, Pålsson, Jacobsson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Bertil Petersson, Ragnar Bergh och Thorsten Larsson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Petterson i Degerfors, Thapper, Jansson i Kalix, Svensson i Stenkyrka, Karlsson i Olofström, Nilsson i Göingegården, Cassel, Nihlfors, Hansson i Önnarp, Gustafsson i Skellefteå, fru Sjövall, fröken Vinge och herr Kellgren.

Särskilt yttrande

av herr *Gustafsson* i Skellefteå, fru *Sjövall* och fröken *Vinge*, vilka anförde:

»Vården av de kvinnliga alkoholmissbrukarna är en angelägenhet, som under lång tid har kännetecknats av bristande initiativ från statsmakternas sida. Vårdfrågan har lösts genom olika provisoriska och delvis mycket bristfälliga anordningar. Såsom direkt stötande framstår det att den slutna vården av de kvinnliga alkoholmissbrukarna såsom ett tjugooårigt provisorium varit anordnad i fångvårdslokaler, där alkoholmissbrukarna har omhändertagits tillsammans med bl. a. tvångsarbeterskor och kvinnor, som dömts för brott. Då i dagens situation en nedläggning av Växjöanstalten är oundviklig och tillskapandet av vårdresurser som ersättning härför blivit av brådskande karaktär, har vi ansett oss böra biträda utskottets tillstyrkande av den föreslagna utbyggnaden av Brotorpsanstalten.

Emellertid kan vi inte ansluta oss till vad utskottet anförde om att Brotorpsanstalten efter utbyggnaden kommer att i allt väsentligt motsvara de anspråk, som rimligen kan ställas på en anstalt av ifrågavarande slag och att anordnandet av en helt ny vårdanstalt därför förlorat sin omedelbara aktualitet. Vår ståndpunkt härvid grundar sig främst på uppfattningen att Brotorpsanstalten ej kommer att kunna erbjuda tillfredsställande resurser för en medicinsk behandling av alkoholmissbrukarna. Det är vidare

vår övertygelse att anstaltens brister i detta hänseende kommer att ytterligare accentueras med den nu snabbt fortskridande utvecklingen av de medicinska behandlingsmetoderna. Härtill kommer att det nettotillskott av vårdplatser, som utbyggnaden av Brotorpsanstalten innebär, säkerligen snart kommer att visa sig otillräckligt.

Enligt vår mening bör därför planeringen för en ny, i kvalitativt hänseende fullgod vårdanstalt för de kvinnliga alkoholmissbrukarna fortsättas. Då den alltmer tilltagande alkoholismen bland kvinnorna framdeles torde göra Brotorpsanstalten behövlig för omhändertagande av de mera lättskötta missbrukarna, kan utbyggnaden av anstalten ändock anses ändamålsenlig även på längre sikt.»